

EFECTELE CRIZEI FINANCIARE ASUPRA CREDITĂRII IPOTECARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Angela BÎNZARI

Academia de Studii Economice a Moldovei

The first lines of this article concern the origin of the financial crisis and its impact on mortgage lending in the world, then follows the evolution of the economic crisis in our country and its effects on the banking system.

It is made a dynamic analysis of the housing market in Republic of Moldova for the years 2007-2009: the evolution of property prices, the demand and offers, based on data provided by the stock exchange of the real estate „Lara”.

National Bank measures are described and the conditions for granting mortgage loans by commercial banks. At the end are drawn conclusions about the reality of mortgage in Republic of Moldova.

Criza ipotecară, numită **subprime**^{*}, este o criză financiară actuală declanșată de o creștere dramatică a fraudelor ipotecare și a prescrierilor ipotecare în Statele Unite, cu consecințe negative majore pentru bănci și piețele financiare din toată lumea. Criza, a cărei origine se găsește în ultimii ani ai secolului XX, a devenit evidentă în 2007 scoțând la iveală slăbiciunile molipsitoare ale reglementărilor din finanțe și sistemul financiar global.

La baza acestei crize sunt companiile ipotecare din SUA, care au câștigat sute de miliarde de dolari, expunându-se unor riscuri excesive prin acordarea împrumuturilor unor persoane cu istoric îndoielnic. Aceste datorii au fost transformate în obligațiuni și vândute instituțiilor financiare din toată lumea, care le-au revândut fondurilor de pensii și fondurilor speculative.

Când prețul caselor din America a început să scadă în 2006-2007, refinanțarea a devenit mai dificilă și, cum ratele ipotecare ajustabile au început să crească, fraudele ipotecare s-au înmulțit. Aproximativ 80% din ipotecile din SUA care aveau rata de împrumut ajustabilă au devenit compromise. Valorile mobiliare, influențate de ipotecile subprime, susținute puternic de firmele financiare, și-au pierdut cea mai mare parte din valoarea lor. Investitorii au pierdut încrederea în activele financiare bazate pe portofoliile de credite ipotecare securitizate („asset backed securities”) emise pe piața americană care a dus la o criză de lichiditate de amploare. Rezultatul a fost un declin puternic al capitalului multor bănci și întreprinderi sponsorizate de guvernul SUA, determinând restricții suplimentare la credite în toată lumea.

Criza financiară globală din 2008-2009 s-a făcut evidentă în septembrie 2008, odată cu eșecul, achiziția sau suspendarea activității mai multor firme financiare cu sediul în Statele Unite.

Începând cu eșecurile unor mari instituții financiare din Statele Unite, criza a evoluat rapid în criză de credite, deflație și reducerea bruscă a transporturilor comerciale, determinând mai multe bănci europene să scadă în indicii diferitelor piețe bursiere și să apară mari căderi ale valorii de piață a stocurilor și comodităților în toată lumea.

Primul semnal de criză l-a dat HSBC Holdings plc (cea mai profitabilă bancă în 2007 și cea de a patra bancă din lume, conform estimărilor Forbes din 2008), care a anunțat rezultate foarte slabe în anul 2006. În februarie 2008 criza financiară face prima victimă importantă – banca britanică Northern Rock, care a fost naționalizată; era foarte clar că în scurt timp vor urma și alte victime. Caracteristica cea mai pregnantă a anului financiar 2008 pe plan internațional era agravarea consecințelor unei expuneri exagerate a piețelor financiare pe piața produselor subprime. Un aspect al precipitării financiare din 2008 este dezechilibrul etic al ingineriei financiare practicate în birourile din marile centre financiare ale lumii.

Cele mai vulnerabile au fost instituțiile financiare implicate direct în operațiunile de securitizare sau în operațiunile de creditare ipotecară. Cele mai răsunătoare falimente: *Bear Stearns* (achiziționată de către JP Morgan pe baza unui împrumut acordat de Rezerva Federală); *Countrywide Financial Corporation*, achiziționată de către Bank of America Corporation în iunie 2008; *IndyMac Federal Bank* – o bancă de economii federală considerată a fi una dintre cele mai mari căderi ale unei bănci din istoria SUA (cu active de 32 mlrd. USD),

* **Subprime** – împrumuturi acordate în condițiile expunerii unui risc excesiv de nerambursare a creditelor din partea debitorilor ce nu se încadrează în limitele acceptabile de finanțare sau dispun de istorie creditară dubioasă.

a fost declarată în stare de faliment în august 2008 și pusă sub supraveghere de către guvernul american; *Fannie Mae* și *Freddie Mac* – instituții financiare controlate de guvern (government sponsored enterprise) și create în perioada Marii Crize cu portofolii financiare ce acopereau mai mult de jumătate din piața ipotecară americană (12 mlrd. USD), au fost puse sub supraveghere guvernamentală în septembrie 2008; *Merril Lynch*, achiziționată de Bank of America Corporation la 5 decembrie 2008; *Lehman Brothers Holdings Inc*, declarată în stare de faliment pe 13 septembrie 2008 și vândută parțial către Barclays plc și către Nomura Holdings (partea asiatică și cea europeană). Este considerată una dintre cele mai mari căderi ale unei bănci de investiții având la momentul falimentului active de 639 mlrd. USD, datorii de 613 mlrd. USD. Nu doar instituțiile financiare au început să aibă probleme, ci și companiile implicate în construcția de locuințe (*Derbyshire Building Society*, *Cheshire Building Society*, *Barnsley Building Society*, *Scarborough Building Society*), dar și companiile din industrie (*GM*, *Crysler*).

Criza financiară internațională declanșată în țările dezvoltate a evoluat în una economică, efectele acesteia fiind încetinirea activității economice, diminuarea consumului, creșterea șomajului, reducerea indicelui confidenței.

Atât guvernul american, cât și majoritatea guvernelor din Europa au întreprins un șir de măsuri menite să salveze sistemul bancar. A urmat o infuzie importantă de lichidități în sistem de către Rezerva Federală și Banca Centrală Europeană.

Republica Moldova, cu o economie încă emergentă, dar deja integrată în economia globală, a resimțit efectele crizei financiare, deși inițial se nega acest lucru.

În ceea ce privește sectorul financiar-bancar al Moldovei, acesta nu a fost afectat direct la prima etapă de propagare a crizei, cauzele principale fiind:

1. Nivelul de dezvoltare al sectorului financiar:

- în pofida creșterii continue din ultimii ani a ponderii activelor bancare în produsul intern brut al țării, raportul creditelor bancare la PIB este încă modest (circa 40 la sută) comparativ cu economiile dezvoltate. Spre exemplu, în SUA acest raport constituie circa 200 la sută;
- ponderea mică a creditelor ipotecare (în anul 2008 creditele acordate pentru imobil, construcție și dezvoltare au constituit 14,63% din total credite, iar în anul 2009 – 12,54%);
- nivelul scăzut de dezvoltare a pieței financiare nebancare.

2. Integrarea scăzută a sectorului financiar-bancar pe piața financiară internațională:

- actualmente, din cele 15 bănci care activează în Moldova doar 4 bănci au capital acționar integral străin;
- nivelul scăzut al capitalului speculativ străin (ponderea mică a depozitelor nerezidenților în total depozite);

3. Activarea sectorului bancar în condițiile minimizării riscului:

- majoritatea împrumuturilor externe sunt contractate sau de la bănci „mamă” din exterior sau de la instituții financiare internaționale care nu au fost afectate de criză;
- ponderea joasă a creditelor neperformante;
- gradul sporit de supraveghere și prudența bancară.

Însă, la finele anului 2008, pe fonul evoluției economice a principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova, care a fost marcată de acutizarea crizei financiare și economice mondiale, s-au deteriorat și condițiile interne din țara noastră.

Conform datelor Biroului Național de Statistică, în primele 9 luni ale anului 2009 au fost obținute următoarele rezultate:

- *produsul intern brut* s-a diminuat în termeni reali cu 7,7 la sută față de perioada similară a anului precedent;
- volumul *producției industriale* de toate formele de proprietate s-a diminuat în termeni reali cu 24,3 la sută;
- *producția globală agricolă* de toate categoriile s-a micșorat în termeni reali cu 9,9 la sută;
- *importurile* au scăzut cu 35,1 la sută;
- *exporturile* s-au micșorat cu 25,6 la sută;
- *investițiile în capitalul fix* realizate de întreprinderi și organizații din contul tuturor surselor de finanțare s-au diminuat în termeni reali cu 42,5 la sută;
- *rata șomajului* la nivel de țară în trimestrul III al anului 2009 a alcătuit 5,7 la sută, fiind superioară celei din perioada similară a anului 2008 cu 3,6 puncte procentuale.

Un alt factor care agravează criza economică este scăderea remitențelor, ceea ce se explică prin faptul că moldovenii care lucrau în străinătate erau deja afectați de criză în țara în care muncesc. Astfel, conform informației statistice furnizate de Banca Națională a Moldovei, comparativ cu trimestrul III al anului 2008, când remiterile constituiau principala sursă de finanțare a consumului populației, în trimestrul III al anului 2009 volumul transferurilor de mijloace bănești de peste hotare efectuate de persoane fizice (rezidente și nerezidente) s-a micșorat cu 22,3 la sută, ceea ce constituie 416,68 mln. USD. Prin urmare, una dintre cele mai importante surse de investire s-a micșorat cu aproape jumătate de miliard în perioada ianuarie-septembrie 2009, în comparație cu aceleași luni ale anului 2008.

Investițiile pentru construcția clădirilor de locuit s-au diminuat cu 40,7 la sută, iar pentru construcția clădirilor cu altă destinație decât de locuit și a edificiilor s-au redus cu 50,9 la sută față de ianuarie-septembrie 2008.

Piața imobiliară

Începând cu luna decembrie 2008 și pe parcursul anului 2009 s-a produs o reducere grandioasă a prețurilor la imobile:

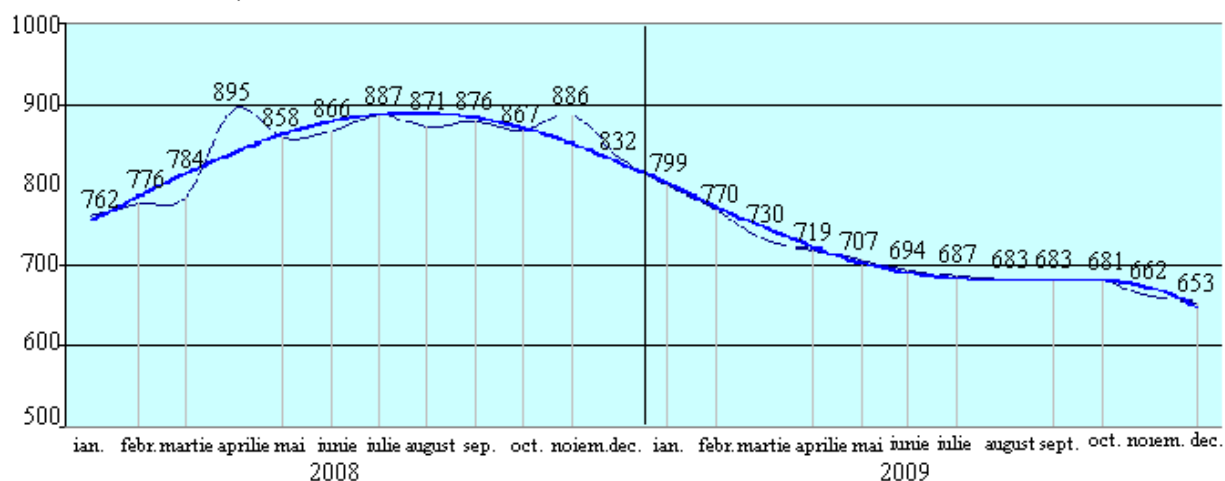

Fig.1. Dinamica variației prețului mediu de piață a 1 m² de suprafață a apartamentelor în perioada anilor 2008-2009 (euro).

Sursa: Bursa Imobiliară „Lara”

Costul mediu al apartamentelor în anul 2009 se micșora dinamic progresiv. În medie, reducerea prețurilor a constituit 26% din nivelul de până la criză. Costul curent al apartamentelor constituie 653 euro pentru 1 m.p.

La moment, un număr mare de obiecte de construcție și proiecte sunt înghețate pe un termen nelimitat, la altele construcția continuă cu tempouri scăzute.

Apartamente pe piața primară sunt achiziționate rar, lucrările de construcție pe multe piețe au încetat. Încercând să vândă apartamentul, titularii construcțiilor scad mai bine de 20% din prețul inițial. Însă, titularilor construcțiilor le vine foarte greu a-i cointeresa pe cumpărători, criza economică și politică din țară nu favorizează încrederea populației în investirea în imobile.

Tabelul 1

Numărul final de publicații în ediția tipărită „Makler” (vineri), rubrica „Apartamente”

Denumirea	Numărul de publicații, anul 2008	Numărul de publicații, anul 2009	Raportul procentual anul 2009 la anul 2008
Vând	74774	88593	118,5%
Cumpăr	11070	6082	54,9%

Sursa: Bursa Imobiliară „Lara”

În conformitate cu publicațiile în ediția „Makler” pentru anul 2009 (rubrica „Apartamente”), numărul de publicații „Vând” în raport cu anul 2008 a crescut cu 18,5%, iar numărul de publicații „Cumpăr” a scăzut în

raport cu aceeași perioadă cu 45,1%. Respectiv, este evidentă dinamica creșterii propunerilor și reducerea bruscă a cererii de locuințe.

Conform datelor statistice prezentate de „Cadastru”, numărul de vânzări constituie 47,1% din nivelul de vânzări din anul 2008 și 32% din nivelul de vânzări din anul 2005 – o tendință evidentă de scădere a capacității pieței imobiliare.

În conformitate cu propria bază de date a Bursei Imobiliare „Lara” întocmite în baza adresărilor telefonice în decursul anilor 2008-2009 pe numărul telefonic informațional 888-888, inclusiv la întrebarea privind vânzarea-cumpărarea imobilului, este determinată următoarea tendință de cerere și ofertă pe această perioadă:

Tabelul 2

Tendința raportului cerere-ofertă pe perioada anilor 2008-2009

Indicatori	2008			2009			Raportul %	Devieri %
	Numărul	Numărul	%	Numărul	Numărul	%		
În total adresări	4677			4498			96,2	-3,8
inclusiv cererea		1814	59,7		1074	47,4	59,2	-40,8
inclusiv oferta		1226	40,3		1193	52,6	97,3	-2,7
În total		3040	100		2267	100	74,6	-25,4

Sursa: Bursa Imobiliară „Lara”

Observăm din tabel că volumul capacității pieței de desfacere a scăzut cu 25,4%, în special din contul cererii, unde volumul capacității cererii s-a redus cu 40%.

A început să scadă cererea pe piața imobiliară. Astfel, a fost afectată și piața ipotecară din Moldova, care a condus la stoparea activităților de construcții, la căderea acestor companii în incapacitate de plată.

Sectorul bancar

Criza a început să se manifeste printr-o disponibilitate tot mai mică a resurselor de finanțare pe piața creditelor și a leasingului. Deoarece marea parte a instituțiilor financiare, bancare și nebancare din republică operau și continuă să opereze cu banii investitorilor străini, acum acestea s-au pomenit în situația în care le sunt asigurate cu mult mai greu noi fluxuri financiare din exterior și, prin urmare, apare necesitatea de a-și selecta mai riguros clienții, sau chiar de a suspenda creditarea până la stabilizarea situației. La nivel macroeconomic, creditele sunt mai greu de obținut și mai scumpe, lovesc asemeni unui bumerang asupra economiei în sine. Multe afaceri, mici și mari, în perioade în care tot mai greu fac față cheltuielilor curente. Iar atunci când nu se reușește asigurarea cheltuielilor curente, este foarte puțin probabil să se recurgă și la investiții. Creditele ipotecare sunt, probabil, cel mai dificil de gestionat de către bănci, deoarece presupun disponibilitatea unor resurse financiare importante și, deși sunt profitabile, beneficiul este obținut într-un termen mai lung. Acestea au fost printre primele care au avut de suferit în materie de disponibilitate.

Băncile comerciale din țară au luat o poziție prudentă, care se manifesta prin:

- diminuarea portofoliului de credite, cauzată de necesitățile băncilor de a acumula mijloace lichide, pentru a-și menține solvabilitatea la un nivel sigur;
- selectarea clientului real căruia i se acordă creditul;
- resursele creditare alocate constituiau 40% din valoarea gajului estimat la zi, comparativ cu 60% acordate anterior;
- oferirea dobânzilor înalte cu scopul atragerii depunerilor bănești;
- creditarea selectivă a persoanelor fizice.

Creditele ipotecare și creditele de consum au suferit cel mai mult. Majoritatea băncilor au stopat creditarea persoanelor fizice. A oferi credite de lungă durată și a lua în gaj apartamentul, fără a ști (sau a presupune) cum se va schimba prețul lui de piață pe durata contractului de ipotecă, este foarte riscant, iar sistemul bancar moldovean este foarte prudent.

Evoluția creditelor acordate persoanelor fizice pentru imobil se materializează într-un trend descendent evident.

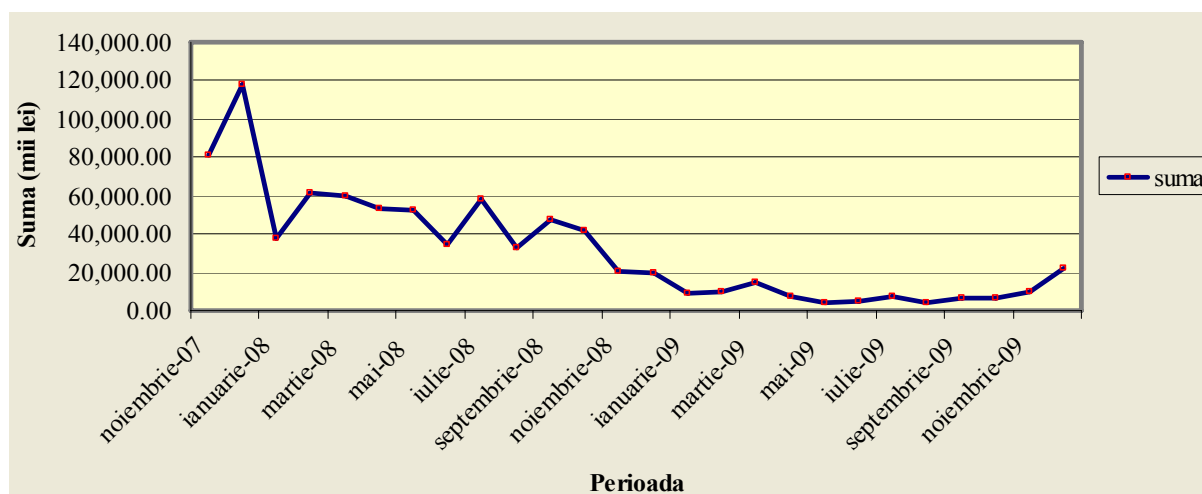

Fig.2. Credite acordate pentru imobil persoanelor fizice.

Sursa: Banca Națională a Moldovei

Pentru comparație, în mărimi absolute, creditele acordate persoanelor fizice pentru imobil au scăzut de la nivelul maxim de 118,111.17 mii lei, înregistrat în decembrie 2007, până la 3,741.15 mii lei, înregistrat în mai 2009 (nivel minim). În ultimele luni ale anului 2009 trendul se inversează ca urmare a măsurilor întreprinse de BNM, astfel încât în decembrie 2009 acest indicator constituie 21,783.03 mii lei.

Criza ipotecară în sistemul bancar moldovenesc a culminat odată cu declararea stării de faliment a Băncii Comerciale „Investprivatbank” S.A. La data de 19 iunie 2009, Banca Națională a Moldovei a retras licența de desfășurare a activităților financiare ale Băncii.

Potrivit unui comunicat oficial al băncii centrale (Vicegubernator Emma Tăbîrță), „decizia a fost determinată de faptul că, în cadrul supravegherii activității BC „Investprivatbank” S.A., în baza rapoartelor financiare, Banca Centrală a depistat încălcări ale normelor prudențiale”.

Una dintre cele mai mari greșeli ale Băncii „Investprivatbank” a fost concentrarea creditării proiectelor imobiliare și nediversificarea portofoliului de credite. Astfel, în urma controlului efectuat de BNM s-a descoperit că creditele imobiliare constituiau circa 75% din portofoliu, pe când norma admisă era de cel mult 30%. Banca era orientată aproape exclusiv pe creditarea proiectelor imobiliare, în condițiile în care piața imobiliară a căzut.

Măsuri întreprinse de BNM

Pe parcursul anului 2009 Banca Națională a Moldovei a aplicat în mod flexibil întregul set disponibil de instrumente de politică monetară.

Ca răspuns la criza financiară globală, în contextul presiunilor inflaționiste reduse și al scăderii semnificative a activității economice, Banca Națională a întreprins măsuri importante de susținere a lichidității băncilor și de creditare a economiei în situații critice. Relaxarea politicii monetare a Băncii Naționale a Moldovei s-a manifestat prin reducerea pe parcursul anului 2009 a ratei de bază a BNM și diminuarea normei rezervelor obligatorii a avut drept scop micșorarea ratelor dobânzilor de pe piață și extinderea posibilităților de creditare a economiei în situații critice.

Politica ratelor

Pe parcursul anului 2009 Banca Națională a Moldovei a relaxat politica monetară și valutară prin diminuarea ratei de bază, fapt ce a condus la majorarea lichidităților în sistemul bancar.

Astfel, era și de așteptat că ratele medii ale dobânzilor în condițiile unei deflații pronunțate să înregistreze un trend descendent, conformându-se condițiilor economice actuale.

Rata de bază, ce se aprobă în calitate de rată de referință pentru principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt, a fost micșorată pe parcursul anului 2009 de câteva ori, ajungând la un nivel de 5% anual în septembrie 2009, față de 14% în decembrie 2008. S-a redus și rata de bază la creditele Băncii Naționale pe termen lung (mai mare de 5 ani), a cărei valoare a atins mărimea de 5% anual în luna septembrie 2009, după o perioadă îndelungată de stabilitate: anii 2005-2008, în care a fost menținută la un nivel de 10,5% anual.

Pe întreg anul 2009, ratele dobânzilor pe piața monetară interbancară și a valorilor mobiliare de stat au preluat ajustările descendente ale ratei dobânzii de politică monetară. Rata medie lunară a dobânzii la creditele/depozitele interbancare și-a menținut tendința de scădere, ajungând în luna decembrie la un nivel de 3,02 la sută, inferior celui consemnat în luna ianuarie – 18,84 la sută.

Rata medie ponderată a dobânzii la creditele acordate persoanelor fizice pentru imobil a coborât de la nivelul de 20,20%, înregistrat în luna februarie 2009, până la 13,25%, înregistrat în decembrie 2009.

Rezervele obligatorii

În anul 2009, Banca Națională a Moldovei, pe lângă politica ratei dobânzii, a utilizat în mod activ mecanismul rezervelor obligatorii în scopul realizării obiectivelor sale de politică monetară.

Pe parcursul lunilor iunie – septembrie 2009, pentru a nu admite adâncirea recesiunii și pentru a restabili funcționarea normală a pieței de credit, Consiliul de administrație al Băncii Naționale a Moldovei, concomitent cu diminuarea ratei de bază, de patru ori a decis micșorarea normei rezervelor obligatorii – acțiune argumentată de necesitatea majorării lichidităților sistemului bancar în condițiile restrângerii activității de creditare a băncilor.

Tabelul 3

Modificarea normei rezervelor obligatorii pe parcursul anului 2009

Nr. d/r	Data stabilirii	Valoarea
1.	La începutul anului 2009	17,5%
2.	18 iunie 2009	16,0%
3.	16 iulie 2009	14,0%
4.	6 august 2009	10,0%
5.	3 septembrie 2009	8,0%

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Micșorarea consecutivă a normei rezervelor a generat volume ample de lichiditate excedentară în sistemul bancar, influențând creșterea capacității de creditare a băncilor, condiție necesară pentru restabilirea creșterii economice.

Operațiunile de piață deschisă

Alături de operațiunile de absorbție monetară – certificatele Băncii Naționale a Moldovei (CBN), au fost readuse pe piață, după o întrerupere de mai bine de 10 ani, tranzacțiile REPO de cumpărare a VMS sectorului real al economiei.

Vânzări de Certificate ale BNM

Certificatele Băncii Naționale a Moldovei, ca instrument de absorbție monetară, au fost utilizate activ de către BNM numai la începutul anului (primele luni) și la finele anului 2009 (ultimele zile); surplusul de lichiditate înregistrat pe piață în a doua jumătate a anului, ca urmare a procurărilor de valută de către BNM și a reducerii normei rezervelor obligatorii a fost lăsat băncilor pentru creditarea sectorului real al economiei.

Tranzacții REPO de cumpărare

În contextul lichidității în scădere înregistrate pe piață începând cu finele trimestrului I al anului 2009, Banca Națională a Moldovei a început din luna mai 2009 acordarea lichidităților sistemului bancar prin operațiuni REPO de cumpărare a VMS cu rata de bază a BNM pe termen de până la 6 luni.

În condițiile restrângerii în trimestrul I al anului 2009 a excedentului de lichiditate, începând cu luna aprilie Banca Națională a Moldovei a trecut în poziția de creditor în raport cu sistemul bancar.

Activitatea de creditare

Pe parcursul anului 2009, Banca Națională a alocat credite pentru menținerea lichidității băncilor, creditarea agenților economici din sectorul real al economiei și protejarea integrității sistemului bancar.

Volumul creditelor acordate de către Banca Națională a Moldovei a constituit 2209,9 mln. lei, reprezentând ponderea principală în volumul total al operațiunilor de refinanțare ale BNM.

Resursele creditoare ale Băncii Naționale a Moldovei au fost acordate preponderent pentru menținerea lichidității sistemului bancar și pentru creditarea sectorului real al economiei.

Pentru menținerea lichidității băncilor în anul 2009 Banca Națională a Moldovei a acordat credite la șase bănci licențiate în sumă de 660.0 mln. lei, soldul acestor credite la 31 decembrie 2009 cifrându-se la 450.0 mln. lei.

În scopul creditării sectorului real al economiei, Banca Națională a Moldovei în lunile mai-august 2009 a deschis pentru 9 bănci linii de credit pe termen de un an în sumă de 960 mln. lei. La finele anului soldul creditelor acordate pentru creditarea sectorului real al economiei a constituit 798.0 mln. lei. Creditele pentru menținerea lichidității băncilor și pentru creditarea sectorului real al economiei au fost acordate cu rata de bază a BNM, variabilă pe perioada acțiunii contractelor de credit, care pe ansamblul anului s-a diminuat de la 11,00 până la 5,00 la sută anual.

Alocarea resurselor creditoare băncilor cu rata de bază a Băncii Naționale a Moldovei a contribuit la inversarea în sens descendent a trendului ratelor de dobândă pe piața interbancară și, respectiv, al ratelor la creditele acordate de bănci. Această acțiune a condus la încetinirea ritmului de descreștere a creditării și la restabilirea funcționării normale a pieței financiare și de credit.

Evoluția ulterioară a crizei economice în Moldova depinde foarte mult de posibilitatea atragerii resurselor financiare din exterior. Economia țării noastre e dependentă de asistența financiară externă. În contextul celor expuse putem concluziona că mersul economic al țării noastre în condițiile crizei poate avea loc după unul din următoarele două scenarii: Republica Moldova se va baza în continuare în dezvoltarea sa pe fluxul considerabil de capital străin sau criza poate servi drept moment de cotitură pentru revizuirea strategiei dezvoltării economice, care se va baza mai mult pe utilizarea resurselor interne (creșterea productivității muncii, competitivitatea ș.a.), decât să mizeze pe capitalul extern.

Bibliografie:

1. Cooper G. The Origin of Financial Crises. - London: Harriman House, 2008. ISBN 1905641850.
2. Turner G. The Credit Crunch: Housing Bubbles, Globalisation and the Worldwide Economic Crisis. - London: Pluto Press, 2008. ISBN 9780745328102.
3. Analiza pieței bancare din Moldova în anul 2008. - Chișinău: Business Intelligent Services, martie 2009.

Surse Internet:

- www.bnm.md
- www.lara.md
- www.ru.wikipedia.org
- www.vreaucredit.md
- www.cristianpaun.finantare.ro
- www.ipoteka.md

Prezentat la 29.03.2010